

Wetenschap&Onderzoek

Sport: tijd voor een impuls!

DOOR KOEN BREEDVELD (MULIER INSTITUUT) & WILLEMIJN BAKEN (KENNISCENTRUM SPORT)

Op voorhand had 2016/'17 weinig om naar uit te kijken. Het was zo'n oneven sportjaar, zonder Olympische Spelen en zonder WK of EK voetbal, dus zonder megasport-blockbusters. Het was bovendien een jaar waarin het politieke debat gegijzeld werd door verkiezingen en een formatie waar geen einde aan leek te komen. Was 2016/'17 daarmee het zoveelste verloren jaar voor de sport? Wat waren de hoogtepunten en dieptepunten van het afgelopen jaar en wat valt er mee te geven aan het nieuwe kabinet?

De sport

Wat topsport betreft was 2016/'17 vooral het jaar waarin het begrip *EK voetbal* een heel nieuwe betekenis kreeg. Het ongeslagen kampioenschap van de Oranje Leeuwinnen zorgde voor een doorbraak van het vrouwenvoetbal en bracht elan en passie terug in het nationale voetbal, zaken waar het in het mannenvoetbal zo vaak aan had ontbroken de afgelopen jaren en waar mening voetballiefhebber op was afgeknapt. Nationaal gaf de eerste landstitel van Feyenoord sinds 1999 een mooie demonstratie te zien van 'de kracht van sport'. Volwassen kerels die hun tranen de vrije loop lieten, chocoladeletters op de voorpagina's van de kranten en een ontploffend Twitter en Facebook: de sport is en blijft een belangrijke bron van vreugde, troost en hoop. De (verloren) finale van Ajax in de Europa League zorgde verder voor enig herstel van internationaal voetbalprestige.

Aansprekend waren verder de zeges van Tom Dumoulin in de Giro d'Italia en van Dafne Schippers op de 200 meter bij het WK atletiek in Londen. Dumoulin plaatste zich met zijn overwinning in het rijtje Janssen en Zoetemelk (en Vos en Van der Breggen). Voor Schippers betekende de prolongatie van haar WK-titel dat de 25-jarige atlete uit Utrecht definitief tot meest succesvolle Nederlandse atleet sinds 'FBK' kan worden gekroond – en dat met Tokio 2020 nog in het vooruitzicht.

Natuurlijk waren er nog meer aansprekende sportuitslagen – zie het dameshandbal, Ferry Weertman en Ranomi Kromowidjojo bij het zwemmen en uiteraard de schaatsters. Maar het waren vooral bestuurlijke zaken die de gemoederen bezighielden. De negatieve commotie over de Spelen die Maurits Hendriks bleef achtervolgen

(de 'losersvlucht' en het wegsturen van Yuri van Gelder), leidde uiteindelijk tot de keuze om Hendriks wel alleen technisch directeur te laten zijn, maar geen chef de mission meer. Die perikelen beletten de minister van VWS niet om in haar

Wat topsport betreft was 2016/'17 vooral het jaar waarin het begrip *EK voetbal* een heel nieuwe betekenis kreeg

beleidsbrief van november 2016 tien miljoen extra toe te kennen aan de topsport. Voorzichtig doet ook weer de discussie

over het organiseren van de Olympische Spelen de ronde. De eerste kans daarop zal echter pas in 2036 zijn. Voorjaar 2017 besliste het IOC dat de Spelen van 2024 naar Parijs gaan en de Spelen van 2028 naar Los Angeles. Daarna is naar verwachting Azië of Oceanië weer aan de beurt (of Afrika?).

Sportkoepel NOC*NSF schreef voor het eerst in vier jaar zwarte cijfers en was verder vooral druk met de uitrol van de Sportagenda 2017+ en het daaraan gekoppelde 'transitieproject'. In de toekomst dient de sporter centraal te staan en niet het sportinstituut (bond of vereniging). Speerpunten in deze beleidslijn zijn onder andere de realisatie van een 'Sport Shared Service Center', TeamNL en NLsport, de realisatie van een Nationaal Sport Akkoord en een 'Topsector Sport'. Onder de noemer 'Bruto Nationaal Sportgeluk' wil de sportkoepel de maatschappelijke betekenis van sport kracht bijzetten.

Commotie was er over NOC*NSF-bestuurder Camiel Eurlings. Aanklachten van huiselijk geweld leidden niet tot een veroordeling maar wel tot een regeling. Naar aanleiding van de zaak vraagt NOC*NSF voortaan van al zijn bestuurs- en direc-

tieleden een VOG-verklaring (Verklaring Omtrent Gedrag). Wat dit betekent voor de positie van Eurlings in het bestuur van NOC*NSF is nog niet bekend. Daar verandering in aanbrengen zal niet eenvoudig worden, aangezien Eurlings is aangesteld vanuit het IOC en NOC*NSF zelf geen zeggenschap heeft over die aanstelling. Dat het voor sportbonden roerige tijden zijn, blijkt wel uit het feit dat zich bij diverse bonden (onder andere KNZB, KNSB, KNGU, Judobond, Atletiekunie) wisselingen voordeden aan de top. Aan de gezamenlijke huisvesting van een groot aantal bonden in het Huis van de Sport in Nieuwegein kwam in 2016/'17 een einde.

Beleid en onderzoek

Met de verkiezingen van maart 2017 en een slepende kabinetsformatie erna, hoeft het weinig verbazing te wekken dat er beleidsmatig niet heel veel gebeurde in 2016/'17. De langer lopende programma's VSK (Naar een Veiliger Sportklimaat) en SBB (Sport en Bewegen in de Buurt) zijn met twee jaar verlengd (tot en met 2018). Ook in de preventieve gezondheidshoek zijn diverse lopende programma's verlengd. Het gehandicaptensportprogramma Grenzeloos Actief liep al tot en met 2018 en onderging geen grote wijzigingen.

De voorstellen van februari 2016 van de Kamerleden Van Nispen (SP) en Heerema (VVD) voor impulsen op het terrein van bewegingsonderwijs hebben enkel nog geleid tot nader onderzoek, van Regio-plan en Mulier Instituut. Daaruit kwam naar voren dat scholen de meerwaarde van de inzet van vakleerkrachten bewegingsonderwijs inzien, maar ook al op veel andere fronten inzet plegen op het terrein van de gezondheid en aanhikken tegen nog meer investeringen in het bewegingsonderwijs. Het nieuwe kabinet moet daarmee verder, in de wetenschap dat de noden in het primair onderwijs hoog zijn en de financiële ruimte beperkt.

Tot een nieuwe Dopingwet kwam het in 2017 evenmin. Tegen de zin van de Tweede Kamer in lukte het niet om het nieuwe wetsvoorstel op tijd door de ambtelijke molens te krijgen, waarna het voorstel

'controversieel' moest worden verklaard en daarmee op het bordje belandt van een volgend kabinet. Ten aanzien van het evenementenbeleid is het wachten op de adviezen van de Nederlandse Sportraad. In 2017 kwam de raad met een eerste overzicht van de kracht van sportevenementen. Naar verwachting zal de raad in 2018 met verstrekkender adviezen komen om het landschap van sportevenementen verder op te schudden.

Een opmerkelijk initiatief was de instelling van de Commissie De Vries door NOC*NSF, die onderzoek gaat doen naar seksuele intimidatie in de sport. De uitkomsten van de commissie worden eind 2017 verwacht en zouden tot een aanscherping van het beleid moeten leiden. Voor de meeste sporters, vrijwilligers en werkenden in de sport zal dat niet heel veel veranderen aan hun sportpraktijk. De aandacht voor seksuele intimidatie in sport laat wel een ander gezicht zien van de sport, een gezicht van machtsmisbruik en geschaad vertrouwen. Het is een kant van de sport die 'we' liefst snel willen vergeten, maar die eraan herinnert dat de sport niet gevrijwaard is van menselijk falen. Op andere terreinen van in- en uitsluiting (homoseksualiteit, gender, vluchtelingen) werden her en der wel initiatieven ontplooid, maar kwam het niet tot een versnelling of intensivering van het beleid.

We moeten niet bang zijn om bestaande paradigma's in het sportbeleid te doorbreken

Het domein van de kennisontwikkeling maakt zich op voor een nieuwe impuls. Het lopende NWO/ZonMW/STW-programma is zijn laatste jaar ingegaan. De voorstellen voor een nieuw programma dienen na de zomer te worden ingediend. Waar in de vorige *call* vooral ruimte was

voor nieuwe initiatieven en partijen, ligt de winst nu in het ondersteunen van wat sterk is en zich heeft bewezen. De verwachting is dat dit zal leiden tot vier 'sportonderzoekscentra', die ieder een deel-domein van het sportonderzoek moeten gaan bestrijken. Links en rechts ontwikkelen zich nieuwe overlegplatformen, zoals rond lectoren. De bundeling van sportmanagement-opleidingen in het hoger beroepsonderwijs onder de noemer 'sportkunde' leidt er toe dat er meer kennisuitwisseling ontstaat tussen opleidingen. Verder lijkt de sportkennisinfrastructuur in Nederland redelijk uitgekristalliseerd. Het zogeheten 'Topteam' werkt met zijn Sportinnovator-impulsen aan technologische innovaties; Mulier Instituut, RIVM, SCP, CBS, universiteiten en hogescholen dragen zorg voor monitoring en aanvullend onderzoek; en via de website www.allesoversport.nl werkt het Kenniscentrum Sport aan de verdere verspreiding en benutting van kennis. Dat landschap onderging in 2016/'17 geen wezenlijke veranderingen.

Blik vooruit

De sport staat er in Nederland goed voor. Wie ziet wat er het afgelopen jaar heeft plaatsgevonden rondom sport, moet beamen dat de sport niet heel veel te klagen heeft. De sport is redelijk gevrijwaard gebleven van bezuinigingen, al kwam niet iedere sportorganisatie even ongeschonden door de crisis. Het draagvlak voor sport (en bewegen) lijkt alleen maar groter te worden en lijkt negatieve berichtgeving over sport, die ook met regelmaat de kop opsteekt, glansrijk te doorstaan.

Tegelijk zien we in het sportbeleid weinig echte vernieuwingen meer optreden. Posi-

tief geredeneerd zou je kunnen stellen dat het sportbeleid stáát. Een kritischer visie is dat het beleid toe is aan een impuls, een versnelling. De SBB-lijn, met zijn buurtsportcoaches en Sportimpuls-projecten, lijkt succesvol maar er zijn ook zorgen. Is de nieuwe beroepsgroep (inmiddels bijna 2.900 fte groot) wel voldoende toegerust op zijn taak? Hoe wordt geborgd dat succesvolle initiatieven verder kunnen en kunnen worden 'opgeschaald'? Hoe overtuigen we beleidsmakers en politici buiten de sport van de maatschappelijke betekenis van (top)sport en van de waarde van sport in het voorkomen van allerhande ziektes en aandoeningen? Wordt het niet tijd voor een nationaal 'preventie-akkoord', en wat kan daarin de rol van sport zijn? Hoe realiseren we dat sportverenigingen fungeren als centraal punt in de wijk en tegelijk hun eigen leden blijven bedienen? Hoe houden we het sportklimaat veilig en welke discussies vergt dat over normen en waarden in de sport? Welke kansen biedt de Omgevingswet, die naar verwachting in 2019 wordt ingevoerd en die gemeenten de opdracht geeft om een visie te ontwikkelen op hun ruimtelijke omgeving en daar het gezondheidsperspectief in mee te nemen?

Natuurlijk moeten de werkzame bestanddelen van de lopende beleidsprogramma's (SBB, VSK), zoveel mogelijk worden voortgezet en uitgebouwd. Maar we moeten ook niet bang zijn om bestaande paradigma's te doorbreken. Ons sportlandschap gaat nog heel erg uit van systemen. Waar we naar toe zouden moeten is een landschap dat is ingericht op de behoeften van de (potentiële) sporter. Van het benutten van sport en bewegen, naar een maatschappij die preventie omarmt. ●

Column

De perfecte gymleraar

JO LUCASSEN

Deze zomer is door de KVLO en ALO's het nieuwste beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding gelanceerd. Dit beroepsprofiel schetst de 'perfecte' gymleraar. De opstellers hopen daarmee weer in de pas te lopen met ontwikkelingen en discussies die breder in het onderwijs plaatsvinden.

Terwijl het nieuwe profiel nauw is afgestemd op de recente ontwikkelingen in de bekwaamheidseisen voor leraren, gaat een ander actueel vraagstuk over de inrichting van het onderwijscurriculum. Onder de noemer *OnsOnderwijs2032* is hierover door staatssecretaris Dekker een brede maatschappelijke dialoog gevoerd en een advies uitgebracht. De verwachting is dat het onderwijs, en dus ook de lichamelijke op-

voeding, zich in de snel veranderende samenleving in grotere mate gaat richten op persoonlijke vorming en socialisatie van de leerlingen. Dat geldt ook voor de zogenoemde 21ste-eeuwse vaardigheden als kritisch denken, problemen oplossen, creëren en samenwerken. De plek van lichamelijke opvoeding in dit leerplankader was lange tijd betrekkelijk vaag, maar dit najaar zal ook rond het leergebied bewegen en sport een ontwikkelgroep starten.

Waar in het vorige beroepsprofiel sprake was van de leraar 'bewegen en sport' is het opmerkelijk dat nu anno 2017 weer van 'lichamelijke opvoeding' wordt gesproken. De wisselende naamgeving weerspiegelt de moeite die de vakwereld heeft om zich te verhouden tot de veranderende verwachtingen die vanuit de samenleving aan het vak worden gesteld.

De houding ten opzichte van die verwachtingen is ambivalent. Zo dient de leraar LO volgens het profiel 'binnen en buiten de school samen te werken met collega's/professionals rond vakoverstijgende thema's zoals persoonlijke vorming, socialisatie, sport- en bewegingsstimulering en gezondheid'. In de daaropvolgende uitwerking van vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheden is dit echter maar beperkt terug te vinden. De focus blijft gericht op het 'beter leren bewegen' in de gymzaal zelf. Ik kijk alvast uit naar de volgende actualisering. ●

Jo Lucassen
Senior-onderzoeker bij Mulier Instituut en gespecialiseerd in bewegingsonderwijs